

YAZARIN NOTU

Bu kitapta anlatılan birçok hikâye çok titiz bir tarihsel araştırmanın sonucunda ortaya çıkmış, hatta birinci el kaynaklardan derlenmiştir. Bunların arasında vakanüvis N.N. Hanover'in 1648-1653 yılları arasında Polonya'da gerçekleşen Yahudi kıyımının dehşetiyle ilgili tanıklığını çok canlı ve etkileyici bir biçimde aktardığı *Cehen-nemin En Dibi (Le fond de l'abîme)* adlı eseri de yer almaktadır. Söz-konusu tanıklık insanı o kadar sarsan bir dille yazılmıştı ki gerekli kısaltmaları ve rötuşları yaptıktan sonra kurgusal karakterlerle detaylandırarak romanıma dahil etmeye karar verdim. Bu metni okuduğum andan itibaren, o yıllarda yaşanan dehşet patlamasını daha iyi ifade edemeyeceğimi, dahası, vakanüvisin tanıklık edip kısa bir süre sonra da yazıya döktüğü bu gerçek hikâyede ulaşılan sadizm ve sapkınlık seviyesini hayal bile edemeyeceğimi biliyordum.

Ancak bu bir roman olduğu için, bazı tarihsel olaylar –tekrarlama gerekirse, bir romanda kullanılabilmesi adına– dramatik anlatının gerekliliklerine uydurulmalıydı. Bu pratiği belki de en çok uyguladığım pasaj, 1640'lı yıllarda gerçekleştiğini aktardığım ama aslında 1640'lı yılların olaylarını bir sonraki on yılda gerçekleşen, Baruch Spinoza'nın afroz edilmesi, Sabetay Sevi'nin Kutsal Topraklarda dolaşarak Mesih olduğunu ilan etmesi veya Menasseh Ben Israel'in 1655'te Londra'ya gidip Cromwell ve İngiliz Parlamentosu'nun Yahudilerin İngiltere'de yaşamasına zımnen izin vermesini ve kısa bir süre sonra Yahudilerin bu ülkeye yerleşmesini sağlaması gibi olaylarla birleştirdiğim pasaj oldu.

Sonraki pasajlarda tarihsel kronolojiye harfiyen uyulmuş, sadece gerçek hayattan alınmış bazı karakterlerin özgeçmişlerinde küçük değişiklikler yapılmıştır. Çünkü tarih, hakikat ve romanlar farklı mekanizmalar üzerinde ilerlerler.

Bir kez daha Lucía'ya, kabilenin reisine...

Sadece özgürlüğün keyfini çıkarırken kendilerini güvende hissedenden bazı sanatçılar vardır, ancak bazı sanatçılar da kendilerini güvende hissettiklerinde özgürce nefes alabilirler.

–*Arnold Hauser*

Her şey Tanrı'nın ellerindedir, Tanrı korkusu hariç.

–*Talmud*

Şu dört soru üzerine kafa yoranlar dünyaya hiç gelmemiş olsalar onlar için daha hayırlı olurdu: Yukarıımızda ne var?

Altımızda ne var? Bizden önce neler oldu? Bizden sonra neler olacak?

–*Haham özdeyişi*

Hereje. Bu romanın İspanyolca orijinal adı olan “*Herejes*” (sapkınlar, dinini inkâr edenler, yoldan sapanlar) sözcüğü, Yunanca αἵρεσις-*eresis* (bölünme, seçim) isminden türetilmiş olan αἱρετικός-*eretikós* sıfatından İspanyolcanın da aralarında bulunduğu Latin dillerine geçmiştir ve kökeninde “seçmek, bölmek, tercih etmek” anlamını taşıyan αἰρεῖσθαι-*erísthe* fiili bulunmaktadır. Bu sözcük başlangıçta farklı düşünce ekollerine mensup, diğer bir deyişle bu alanda belirli “tercihleri” olan kişileri tanımlamak için kullanılmıştır. Aynı sözcük, Lyonlu Irenaeus olarak da bilinen Aziz İrineos’un Ortodoks Kilisesi’nin erken dönemlerinde kaleme aldığı *Adversus Haereses*’te (Sapkınlara Karşı, 2. yy. sonu) ilk kez Kilise karşıtı Hıristiyanlar ve özellikle de Bilinirciler (Gnostikler) için kullanılmıştır. Muhtemelen Hint-Avrupa dil ailesinde “ele geçirmek, almak” anlamını taşıyan **ser-* kökünden türemiştir. Hititçede “*şaru*”, Galcede ise “*herw*” sözcükleri bulunmaktadır ve her ikisi de “ganimet” anlamını taşımaktadır.

İspanya Kraliyet Akademisi İspanyolca Sözlüğü’ne göre; Hereje (Provensal dilinde eretge sözcüğünden gelmektedir). 1. Bir dinde kabul edilen dogmaların herhangi birini inkâr eden kişi. 2. Bir kurumun, örgütün, akademik yapının vb. takip ettiği resmi düşünce çizgisine karşı çıkan veya bu çizgiden sapan kişi. [...]. **Küba’da halk arasında bir durum için söylenir: [*Estar hereje*] Özellikle siyasi ve ekonomik bir açmazda olmak.**

Daniel'in Kitabı¹

-
- 1) İbranicede Daniyyel, Latince kökenli dillerde Daniel olarak geçen bu isim, Arapçada –dolayısıyla Türkçede de– Danyal olmuştur. Danyal, Hıristiyanlıkta peygamber olarak geçer, Musevi inancında peygamber olarak kabul edilmez. Kuran ve hadislerde ismi geçmemekle birlikte diğer İslami eserlerde mürsel olmayan peygamber ve bilge kişi olarak bahsedilir. [ç.n.]

1

Havana, 1939

Kontrol edilemez bir gürültü patırtı üzerinde yükselen bu kentin coşkulu seslerine alışmak Daniel Kaminski'nin birkaç yılını almıştı. Burada her şeyin bağırış çağırış içinde başlayıp bağırış çağırış içinde sonlandığını, her şeyin pas ve rutubetten gıcırdadığını, otomobillerin motorlarından yükselen patlamalı gıcırtılı gürültüler veya ısrarla çalınan klakson sesleri arasında ilerlediğini, köpeklerin nedenli nedensiz havladığını, horozların gece yarısında bile öttüğünü, tüm satıcıların korna, zil, borazan, düdük veya çingirak çalarak, makamına uygun bir türkü tutturuşarak, onu da yapamıyorlarsa tiz perdeden bağırarak varlıklarını belli ettiğini çok geçmeden keşfetmişti. Bu da yetmezmiş gibi, bir savaşın ilan edildiğini veya kentin kapılarının kapatıldığını haber vermese bile her akşam saat tam dokuzda top atışının yapıldığı ve iyi zamanlarda da kötü zamanlarda da daima müziğin, dahası şarkı söyleyenlerin sesinin duyulduğu bir kente düşmüştü.

Çocuk Havana'daki ilk zamanlarında, doğup hayatının ilk yıllarını geçirdiği Krakov'daki burjuva Yahudi mahallesinin yoğun sessizliğini, hatıralarla henüz dolmaya başlamış olan zihni elverdiğince sık sık hatırlamaya çalışırdı. Yerinden yurdundan olmuş birinin sezgileriyle geçmişin o soğuk, fuşya rengi topraklarına artık hayatı haline gelen batan gemiden onu kurtaracak bir kalasmış gibi tutunurdu. Ancak ister yaşanmış ister hayali olsun, hatıraları gerçekliğin sert zeminine çarptığında hemen tepki verip o gerçeklikten kaçmaya çalışırdı çünkü bebekliğinin sessiz ve karanlık Krakov'unda gürültü-

nün sadece iki anlamı vardı: Ya o gün bir sokak pazarı kurulurdu ya da ortalıkta bir tehlike kol geziyor olurdu. Üstelik Polonya'daki son yıllarında tehlike, başa çıkılamayacak kadar sık karşılaşılan bir şey olmuştu. Ve korku, peşlerini hiç bırakmayan bir refakatçiydi.

Tahmin edileceği gibi, Daniel Kaminski kendini şamatacılarının kentinde bulduğunda, bu gürültülü patırtılı ortamın taarruzları uzun süre zihninde alarm zillerinin çalmasına ve tedirginliğe kapılmasına yol açtı. Ancak yıllar geçtikçe bu yeni dünyada en büyük tehlikelerin genelde sessizliğin peşi sıra geldiğini anladı. Genç Daniel bu aşamayı atlatıp, nefes alıp verdiğimizizin farkında olmadan havayı soluduğumuzda olduğu gibi nihayet gürültülerin arasında, onları işitmeden yaşamayı başardığında, sessizliğin avantajlarını takdir etme yeteneğini çoktan kaybettiğini fark etti. Ancak Havana'nın gürültü patırtısına uyum sağlamayı başarmakla her şeyden çok övünüyordu çünkü aynı zamanda kargaşası bol bu kente ait olduğunu hissetmek gibi ısrarla peşinde koştuğu bir hedefe de ulaşmıştı. Şansına böyle bir kente savrulmuş olması belki tarihsel belki de ilahi bir lanetin sonucuydu ve ömrünün sonuna kadar hangisinin bunda daha çok parmağı olduğunu merak edecekti.

Daniel Kaminski'nin hayatının en kötü kâbusunu yaşamaya başlayıp aynı zamanda kaderin ona layık gördüğü ayrıcalıklı yerin ilk işaretini aldığı gün, denizin her şeyi kuşatan kokusu, neredeyse bıçakla kesilecek kadar yoğun ve zamansız bir sessizlik, şafak vakti Havana'nın üzerine çökmüştü. Amcası Joseph onu, hafta içi Yahudi Merkezi'ne bağlı Musevi okuluna gitmek için uyandığı saatten çok daha erken bir saatte kaldırmıştı. Çocuk bu okulda, Tanrı bilir kaç yıl yaşayacağı bu renkli ve karmaşık dünyaya ayak uydurmasını sağlayacak temel İspanyolca derslerinin yanı sıra akademik ve dini bir eğitim alıyordu. Ancak amcası Şabat nedeniyle onu takdis edip Şavuot Bayramı'nı kutladıktan sonra her zamanki mesafeli tavrını bir kenara bırakıp alnından öptüğünde, o günün farklı bir tarafının olduğunu anlamaya başlamıştı.

Yine bir Kaminski ve elbette Polonya asıllı olan ama diğer pek çok deri eşyanın yanı sıra çantalar, erkek ve kadın cüzdanları yap-

maktaki ustalığı nedeniyle zamanla Çantacı Pepe² olarak anılagelen Joseph Amca, her zaman Yahudi inancının ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olmuştu, ölene kadar da bağlı kalacaktı. Bu nedenle, çoktan masaya konmuş onları bekleyen kahvaltının başına geçmesine izin vermeden önce çocuğa, sadece abdest alıp bu özel sabahın alışıldık dualarını etmekle yetinemeyeceğini hatırlattı. Çünkü hamdolsun Yüce Rabbimiz, On Emrin Hazreti Musa'ya verilmesinin ve Tevrat'ın İsrail milletinin kurucuları tarafından sevinçle kabul edilmesinin yıldönümünün kutlandığı binlerce yıllık büyük bir bayram olan Şavuot ile Şabat'ın aynı güne denk gelmesini buyurmuştu. Amcasının ona çektiği vaazda hatırlattığı üzere, o an ona en kötü, en çetrefilli sorunları gibi görünen şeyleri ilahi bir müdahalede bulunarak en iyi şekilde çözmesine yardımcı olsun diye o sabah Rabbine başka pek çok dualar etmesi gerekiyordu. Amcası, tabii böyle çetrefilli sorunlar belki başımıza hiç gelmez, diye ekleyerek muzipçe gülümsedi.

Daniel'in açlık ve uykusuzluktan bayılacağını zannettiği neredeyse bir saatlik dua faslının ardından Joseph Kaminski, nihayet yegenine ılık keçi sütünün (dindar Katolik ve Romalı bir kadın olduğu için amcasının "Şabat'ın Centil'i"³ olarak seçtiği İtalyan Maria Perupatto, o günün cumartesi olduğunu bilerek sütü çoktan mangaldaki korların üzerine yerleştirmişti), *matzot* adı verilen kare şeklindeki bisküvilerin, meyve reçellerinin, hatta bol bol yetecek miktarda, üzerinden bal damlayan baklavanın bulunduğu mükellef kahvaltıya oturmasını işaret etti. Bu öyle bir ziyafetti ki çocuk amcasının böyle lüks harcamalar için parayı nereden bulduğunu merak etti. Çünkü Daniel Kaminski, etrafındaki azap verici gürültüyü ve girmek üzere olduğu korkunç haftayı olduğu gibi o yıllarda köpeklerin en sadığına benzer biçimde peşinden ayrılmayan dindirilmez ve sonu gelmez açlığı da uzun ömrünün geri kalanında hep hatırlayacaktı.

Böyle alışılmamış, mükellef bir kahvaltıyla karnını doyuran çocuk, kabız amcasının, yaşadıkları *falansterin*⁴ müşterek tuvaletinde uzun zaman kalmasından yararlanarak binanın çatısına çıktı.

2) Joseph isminin İspanyolca konuşulan ülkelerdeki karşılığı Pepe'dir. [ç.n.]

3) Centil: Yahudilerin İsrailoğullarından olmayanlara verdikleri ad. [ç.n.]

4) Falanster: (Fr. Phalanstère sözcüğünden gelmektedir.) Toplumevi; 19. yy başında Charles Fourier tarafından geliştirilmiş olan ve çok sayıdaki ailenin birlikte oturduğu toplu yaşama birimi. [ç.n.]